

Vargyas és Kodály

Sokak számára cseng ismerősen a Kodály–Vargyas szóösszetétel, azonban nevüket „és” kötőszóval egymás mellé helyezni – mint írásom címében tettem – talán merészségnek tűnik.¹ Mégis – az elfogultság vádját is vállalva – szeretnék rámutatni indítékaik és céljaik sok tekintetben közös gyökerére, továbbá eszmei és munkakapcsolatuk sokrétűségére, és e kapcsolat néhány állomására.

Hogy mi volt „a hajtóerő, amely minden akadály ellenére... egyenes úton rö-pítette, hol pedig vonszolta” életük szekerét? Kodály szavai szerint, melyeket Vargyas is leírhatott volna: „Egy viszonzhatatlan szerelem. A néphez, melynek ezeréves látható története, és talán még jobban nyelvében, dalában élő többezeréves láthatatlan élete ellenállhatatlanul” vonzotta magához, „vérségi kö-telék nélkül is.”² Vargyas Lajos életének, szerteágazó tevékenységének is ez a vonzalom volt meghatározója, mozgatója. A politikusi, tanári pálya – amely felé fiatalon vonzódott – nem nyílt meg előtte sem a Rákosi-, sem a Kádár-korszakban, megalkuvást nem ismerő személyisége nem illett bele a magyar közéletbe. A tudományos kutatásban találta meg azt a területet, amelyben kivéte-les, eredeti tehetségét és szorgalmát kamatoztathatta – a szaktudósi karriert messze meghaladó mértékben.

Egyetemi tanulmányai során ismerkedett meg Kodály Zoltánnal, akinek folk-lór-szemináriuma döntő hatással volt munkásságára. Doktori disszertációjának témáját Kodály javasolta: egy falu teljes zenéjének feltérképezését. Módszertani tanácsokkal nem látta el, csak „A magyar népzene” tanulmányának előszavára hivatkozott: „Amit ott megírtam, azt kellene megcsinálnia.”³ De már a helyszín kiválasztásában tanácsot adott, saját, az északi nyelvhatár mentén végzett gyűjté-sét javasolta folytatni keleti irányba. Így jött létre az akkoriban visszacsatolt Fel-vidék egy kicsiny településének hónapokig tartó helyszíni tanulmányozása alap-ján az *Áj falu zenei élete* című könyv 1941-ben, mely a legelső zenei falumono-gráfia. Az 1960-as években a régi és az új stílusú dalok gyűjteménye is megje-lent több részletben, a teljes anyag publikálása pedig 2000-ben vált lehetővé Be-reczky János szerkesztésében, mely a népies műdalokat és az egyéb, vegyes ere-

¹ A Magyar Néprajzi Társaságnak Vargyas Lajos emlékezetére rendezett ünnepi ülése alkalmá-ból 2009. március 17-én elhangzott előadás írott változata.

² Kodály 1975: I. 5.

³ Vargyas 1993: 105.

detű dalokat is tartalmazza.⁴ E vaskos kötet jelentősége abban áll, hogy egyszerre analitikus és antropológiai, hogy nemcsak közöl és elemez mintegy ezer dalt, hanem ismerteti az eleven hagyományban elfoglalt helyüket, népszerűségük mértékét, használati alkalmakat, sok esetben terjedésük útját-módját, sőt maguknak az éneklőknek a véleményét is dalaikról.

Vargyas Lajos kutatói tevékenysége később közvetlenül is összekapcsolódott mesterével. *A magyar népzene* című tanulmányához⁵ 1952-ben dallampéldatár állított össze, ami Vargyas visszaemlékezése szerint „sokszori együttléte, megbeszélést jelentett.”⁶ Kodály tanulmánya, mely eredetileg a *Magyarság Néprajzá*nak egyik fejezete volt, ily módon 495 dallal kiegészítve, önálló könyvvé vált. Ez azt jelenti, hogy a magyar népdalkincsből a Vargyas válogatta anyag lett a „kánon”, hiszen a közép- és felsőfokú népzeneoktatásban ma is ezt a számos kiadást megért könyvet használják, melyet „Kodály–Vargyas” néven emlegetnek. A további kiadások során egyébként a tanulmány-rész is némileg bővült, mégpedig a rokonnépi dallamösszevetések terén, amit részben Vargyas kezdeményezett, 1971-es angol kiadása pedig „Enlarged edition, revised by L. Vargyas”. Amikor ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató Csoportjához kerültem, az egyik első „plénumon”, vagyis a heti rendszerességgel tartott szakmai megbeszélésen, melyet Kodály honosított meg, Vargyas a példatár hibáiról beszélt, arról, hogy némelyik dalt ma már másik variánsával képviseltetné, illetőleg a dalok sorrendjét is néhány esetben módosítaná. Felszabadító élmény volt megtapasztalni, hogy a csoport olyan különleges hely, ahol az igazgató saját elhatározásából saját munkáját kritizálja nyilvánosan. Vargyas nem akart tévedhetetlennek látszani, „olümposzi magasságban” lebegni kollégái és tanítványai előtt, és ebben is Kodályt követte.⁷

Kodály nézete szerint „a népzene kutatás olyan, hogy azt egyes emberek nem végezhetik”,⁸ vagyis azt csak közösségben lehet eredményesen művelni. Amikor Vargyas Lajos Kodály halála után, Rajeczky Benjaminget követően, a Népzenekutató Csoport igazgatója lett, erős kézzel szervezte meg a közös munkát. Minden kutatótól elvárta egyéni szakterületüktől függetlenül, hogy havonta bizonyos

⁴ Ezek a zenei anyagnak hozzávetőleg a felét teszik ki.

⁵ Kodály 1937.

⁶ Móser 1988: 54–55. Vargyas 1993: 334. Vargyas a teljes kiadvány honoráriumát megkapta Kodálytól. Vö.: Vargyas 1993: 263.

⁷ Vargyas már a példatár lezárta után észrevette, hogy néhány esetben azonos dallam variánsait egymástól távol eső helyekre rendezte. Problémájával felkereste Kodályt, aki „mindössze annyit kérdezett: »Hányból?« »496-ból«, mondtam félve. »Na látja, én 150-ben is benne hagytam«. Ez arra utalt, hogy az *Erdélyi magyarság* [Bartók – Kodály 1923] 150 dalában valóban van két teljesen azonos dallam, csak az egyiknek első sora lemegy az alaphangra [...] a másik ugyanezt a sort felviszi oktávval magasabbra...” Vargyas 1993: 352.

⁸ Kodály 1989a: 401. Nyilatkozat 1964-ben, A Nemzetközi Népzenei Tanács budapesti konferenciája után.

számú népdal-lejegyzést készítsen, mely a központi népzenei gyűjteményt folyamatosan gyarapította, és ez alól a kötelezettség alól saját magát sem vonta ki. Gondoskodott arról, hogy a népzenei gyűjtemény minden szótagszám-csoportjának legyen megfelelő rendezője-kezelője, és munkájukat később ellenőrizte is. A népzene tudomány fejlesztésének egészét tartotta szem előtt. Ennek érdekében a fiatal kutatókat olyan témákkal bízta meg, amelyek a népzene kevésbé vizsgált területeire irányultak (16–17. századi magyar tánczene, hangszeres népzene, bővültsoros dallamok, népzenei díszítés, hogy csak néhány példát említsek). A tapasztalt, idősebb kutatók eredményei a plénumokon kaptak belső nyilvánosságot, emlékeztet – többek között – Vikár László beszámolója Volga-vidéki gyűjtéséről, vagy ahogyan Vargyas Lajos Sárosi Bálint *Zenei anyanyelvünk* című, frissen megjelent könyvét⁹ nagy elismeréssel méltatta.

Igazgatóként segítette Bartók és Kodály nagyszabású tervének, népzenei kritikái összkiadásának, *A Magyar Népzene Tára* sorozatnak munkálatait – általánosságban a népzenei gyűjtemény gyarapításával és rendezettségi fokának emelésével, konkrétan pedig azzal, hogy a szerkesztő, Olsvai Imre mellé fiatal munkatársakat rendelt. Később, miután a Népzenei Kutató Csoport beolvadt a Zenei Tudományi Intézetbe, különféle okokból a Népzene Tára sorozat folytatása veszélybe került. Ekkor maga vállalta el a szerkesztés feladatát, bár a forráskiadás alapján nem tartozott egyéni érdeklődési körébe. Így jött létre a nyolcadik kötet, a sorozat legtöbb dallamot tartalmazó kötete, és ezáltal lehetővé vált a sorozat fenntartása, melynek következő kötetét tanítványai szerkesztették, illetőleg szerkesztik.

Kodályhoz hasonlóan Vargyas is rendkívül vonzották a magyar őstörténet kérdései.¹⁰ Kodály probléma-felvetéséhez – miszerint népzenei „ugor és török elemeit elválasztani ma még nem tudjuk”¹¹ – kapcsolódik Vargyas egyik legjelentősebb őstörténeti felfedezése.

A felfedezés abból az időből származik, amikor a Kodály-példatáron dolgozott. „A Kodály–Vargyassal szükségessé vált hosszú együttműködés megint biztosította jó ideig a »harmóniát« [Kodállyal]. Különösen, hogy ez időben jöttem rá azokra az összefüggésekre, amelyeket mint »Ugor réteg a magyar népzeneben« ismert meg a közönség.”¹² Természetesen mindig beszámoltam mindenről Kodálynak, akit láthatólag nagyon érdekeltek eredményeim. Maga is hozzáfogott keresni példákat hozzá... Vagyis teljesen elfogadta elképzelésemet.”¹³

⁹ Sárosi 1973.

¹⁰ Őstörténeti kutatásai a népzene mellett a folklorisztikára és nyelvészetre is kiterjedtek.

¹¹ Kodály 1969: 37.

¹² Vargyas 1953.

¹³ Vargyas 1993: 335–336.

Az idézetből az is kitűnik, hogy Vargyas a dallam-összehasonlítás módszerét nemcsak Kodály tudományos műveiből, hanem közvetlenül tőle is, első kézből ismerte és gyakorolhatta. E módszert kamatoztatta azután nagyszabású östörténeti összefoglaló munkájában, mely az *Ethnographiában*,¹⁴ majd a *Magyarország zenetörténete* című kézikönyv első fejezeteként jelent meg 1988-ban.¹⁵ Vargyas zenei östörténete tovább gazdagította, finomította és árnyalta a kodályi-bartóki eredményeket: az újabb Volga-vidéki gyűjtések azoknak látszólag elmentmondó tényeit pedig új koncepcióba állítva, Kodály felismeréseit erősítette meg népzenei keleti kapcsolatait illetően.

Vargyas Lajos műveiben a magyarság népzenejét, folklórját a Kodály által szorgalmazott nézőpontból, vagyis kettős összefüggésben vizsgálta. Szemléletének alapját tanulmánykötetének címével lehet tömören jellemezni: *Keleti hagyomány – nyugati kultúra*.¹⁶

Keleti hősénekek motívumait mutatta ki a ballada műfajában, és felfedezte középkori balladáink nyugati eredetét, melyet francia-vallon telepesek közvetítésével magyarázott. Vargyas összehasonlító vizsgálataiba nemcsak a rokon- és a szomszéd népek folklórját-zenefolklórját vonta be, hanem kiterjesztette azt egész Európára. Népballada-kutatásai során az általa elérhető teljes nemzetközi anyagot átnézte, és így készítette el, mintegy negyven évi munkával *A magyar népballada és Európa* című könyvét,¹⁷ melynek angol fordítása révén a magyar balladakincs, továbbá összehasonlító balladakutatói eredményei és tipológiája külföldön is ismertté váltak. Szeretném hangsúlyozni a kutatásra fordított hosszú évtizedeket, azt, hogy volt türelme és kitartása, nem siette el a következtetések levonását, ahogyan Kodály is általában sokáig érlelte témáit és nem volt híve a gyors publikálásnak.

Egy másik, ugyancsak fontos összefüggést fogalmazott meg Kodály a Néprajzi Társaságban tartott előadásán: a *Néprajz és zenetörténet* összefüggését. Minden bizonnyal ezt tartotta szem előtt Vargyas, amikor az általa szerkesztett szakfolyóiratnak a *Népzene és zenetörténet* címet adta.

Vargyas verstani eredményeit a magyar nyelv bizonyos ritmikai sajátosságainak felismerésével alapozta meg, mely mind a magas-költészetben, mind a népköltészetben meghatározó érvényű. A Zrínyi-verselés ritmikájával kapcsolatban Kodály más álláspontot vallott, ez volt az egyetlen nézetkülönbség köztük, ami jól példázza, hogy Vargyas mint hűséges tanítvány és munkatárs, a szuverén gondolkodás jogát nem adta fel. Vargyas büszke volt arra, hogy Kodály utolsó betegségében, kórházi ágyán az ő *Magyar vers – magyar nyelv* című könyvét ol-

¹⁴ 1980 (XCI) 1–34; 192–236.

¹⁵ Szerk. Rajeczky Benjamin. 15–57.

¹⁶ Vargyas 1984, 1999.

¹⁷ Vargyas 1976, 1983c.

vasta és látta el széljegyzetekkel. Ezek a jegyzetek könyve új kiadásában meg is jelentek.¹⁸

Kodály halála után Vargyas tanulmányokkal szolgálta mestere munkásságának értékelését, többek között *Kodály, a nemzeti géniusz* és *Kodály, a tudós és tudósnevelő* című írásaival.¹⁹ Kodály kéziratos hagyatékának sajtó alá rendezésével pedig hozzájárult az életmű ismeretlen vonásainak feltárásához, nyilvánossá tételéhez.

Bartóknak az 1920-as években és Kodálynak az 1930-as években megjelent összefoglaló műve után Vargyas is elkészítette a maga összefoglalását 1981-ben *A magyarság népzeneje* címmel,²⁰ melyet kettejük emlékének ajánlott. Bartók könyvét a magyar népdalról mintegy nyolcezer dallam ismeretében írta meg, Kodály tanulmányát pedig kb. húszezer dallam alapján készítette el. A következő fél évszázad alatt a népzenei anyag nagymértékben gyarapodott; Vargyas összefoglalása idején már százezer fölött volt az összegyűjtött és rendszerezett magyar népdalok száma, és rendelkezésére állt az általa jelentősen fejlesztett ún. „európai dallamkatalógus” is. Mindebből a hihetetlenül nagy anyagból – valamint az előd és kortárs kutatók munkásságának kritikai áttekintéséből²¹ – alakította ki saját képét a magyarság népzenejéről.²² A könyv méreteire jellemző, hogy csaknem ezer kotta szerepel benne, és közülük a második, javított kiadáshoz csatlakozó CD lemezekon 433 dallam hallható is. Mint a javított kiadás szerkesztője, engedjék meg, hogy kissé részletesebben is szóljak róla. Vargyas könyvében Bartók leíró, tipológiai és Kodály történeti, összehasonlító módszerét egyesítette és fejlesztette tovább. Az első fejezetek egy-egy zenei tulajdonság – a dallam, a hangnem, a ritmus, a forma – alapján tárgyalják népzeneinket, más és más kritériumok szerint szólnak ugyanarról az anyagról, és így a dalok újabb és újabb összefüggésben mutatkoznak meg az elméleti fejtegetések során. Mintha csak CD-ROM-ot szerkesztett volna akkor, amikor az még ismeretlen volt! (Megjegyzem, a munka 2005-ben valóban meg is jelent CD-ROM-on.²³) A következő fejezetben eddig kevésbé vizsgált témáról, a „Szöveg és dallam viszonya”-ról olvashatunk. Az „Előadásmód” és a „Hangszeres zene” fejezetet a szaktudósokon kívül a népi hangzásvilág kedvelőinek, a népzenei revival-mozgalom elkötelezettjeinek is szánhatta. A szájhagyomány természetéből fakad a variálás, illetőleg a népdaltípusok létrejötte. Ezek morfológiai, elemző tárgya-

¹⁸ Vargyas 1966. Kodály bejegyzéseivel: 1994.

¹⁹ Vargyas 1983a: 521–529 és 1983b: 265–275.

²⁰ A könyv születésének körülményeiről l. Móser 1988: 55.

²¹ „Itt mindazt össze akartam foglalni, a magam eredményein kívül is, amit elődeink és kortársaink, a velem párhuzamosan dolgozó kutatók fedeztek fel, hoztak létre. Köztük napvilágra nem került, kevésbé ismert eredményeket is befoglaltam könyvembe.” Vargyas 1999: 110.

²² Vargyas 1981, 2002.

²³ Magyar és angol nyelven. Ed. by Paksa and Bajcsay Rudas.

lása – „Variálás” és „Népdaltípusok” címmel – történeti kontextusba került „A népdaltípusok eredete, időrendje” fejezetben. A tradicionális zene és az ember kapcsolatát tárja fel a „Zene a paraszti társadalom életében” című fejezet. Végül a záró fejezet személyes hangvételű vallomás a népzene esztétikai értékeiről „A népdal mint műalkotás” címmel.

Vargyas Lajos tudományos eredményei, felfedezései elfogulatlan gondolkodásának és szellemi bátorságának köszönhetők. Bátorsága a mindennapi életben is megnyilvánult, amikor a II. világháború alatt üldözötteket bújtatott családi otthonában, majd a háború után az ártatlanok védelmében szólalt meg a zeneakadémiai igazoló bizottságban. Később – a Kádár-korszakban – a kibontakozó ellenzéki mozgalom köreivel tartott kapcsolatot, és aláírásával támogatta megmozdulásaikat, illetve tanulmányt közölt az illegális *Bibó-émlékkönyv*ben. Magatartása – ha nem is ugyanazon a szinten, de – párhuzamba állítható Kodályéval, aki a Rákosi-korszakban és az '56-os megtorlások idején mentett embereket és emelte fel szavát az igazságtalanságok ellen.

Kodály úgy tekintett a népdalra, hogy az „nem egy elavult stílus maradványa, nem a történelem holt relikviái közé való, hanem eleven élet.”²⁴ Vargyas sem pusztán intellektuális érdeklődésének tárgyát látta a népdalban, hanem olyan közösségi művészi alkotást, ami „akkor is érték lesz, amikor már a múlté lesz az az életforma, amely létrehozta...”²⁵ Ezért is rokonszenvezett a népdal különféle társadalmi hasznosításával,²⁶ a pávaköri mozgalommal, és nagy örömmel üdvözölte a táncház-mozgalom hirtelen jött népszerűségét akkor, amikor egyes népzene-kutatók még legalábbis tartózkodóan viszonyultak hozzá. Ösztönzést és elismerést jelentett Halmos Bélának és Sebő Ferencnek az a meghívás, melyet tőle kaptak a Népzene-kutató Csoport plénümára.²⁷ A Bodza Klárával közösen készített *Magyar népi énekiskola* című tankönyvünket – mely az új mozgalom kíváncsainak megfelelően a népdal hagyományos előadásának tanítását tűzte ki célul – először írásával is megtisztelte.²⁸ Budai Ilonának adott interjújának mottója – melyben a népdaléneklés korszerű kíváncsalmairól beszélt – Kodálytól való: „A tűznek nem szabad kialudnia.”²⁹

Vargyas Lajos egy interjúban így vallott: „Nekem egy központi érdeklődési területem van..., s ez a magyarság kultúrája, a magyarság történelme, a magyarság élete, a magyarság további fejlődése... saját kultúrájának kifejtése, amely nem lehetséges saját társadalmi kérdéseinek megoldása nélkül. Amennyi lehető-

²⁴ Kodály 1975: I. 17.

²⁵ Vargyas 2002: 360.

²⁶ Vargyas 1974.

²⁷ Halmos 2004: 12–13; Sebő 2004: 33. A meghívás időpontjáról nincs tájékoztatás. Emlékeim szerint 1972-ben vagy '73-ban történhetett.

²⁸ Bodza – Paksa 1994¹, 1997², 1998³, 2007⁴.

²⁹ Budai 1974.

ségem volt ezen dolgozni, és ahol csak tudtam, ott igyekeztem elvégezni, ami tőlem tellett...”³⁰

Ez a tudósi és emberi teljesítmény – mely „tőle tellett” – ma is, és egyre tárguló körökben érezteti hatását.

IRODALOM

BARTÓK Béla

1924 *A magyar népdal*. Budapest: Rózsavölgyi és Társa [Bartók Béla írásai, 5. Szerk. Révész Dorrit. Editio Musica, Budapest, 1990]

BARTÓK Béla – KODÁLY Zoltán

[1923] *Erdélyi magyarság. Népdalok*. Budapest: Rózsavölgyi és Társa [Reprint: Állami Könyvterjesztő Vállalat, Budapest, 1987]

BODZA Klára – PAKSA Katalin

1994¹–2007⁴ *Magyar Népi Énekiskola II*. Budapest: Magyar Művelődési Intézet

BUDAI Ilona

1974 Beszélgetés Vargyas Lajossal, a zenetudományok doktorával. *Honismereti Híradó* (5) 42–44.

HALMOS Béla

2004 Gitártól a hegedűig, „Röpülj pávától” a Zenetudományi Intézetig. Vargyas Gábor beszélgetése Halmos Bélával. In Andrásfalvy Bertalan – Domokos Mária – Nagy Ilona (szerk.): *Az idő rostájában*. Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára. II. 7–26.

Kerítésen kívül

2004² Portréfilm Vargyas Lajos népzene kutatójáról. Rendezte Csorba Judit Dorottya. InterMap Kft., 2000. Hagyományok Háza, 2004². [Melléklet *Az Idő rostájában* c. tanulmánykötethez.]

KODÁLY Zoltán

1937 *A magyar népzene*. In *Magyarság néprajza* IV. 5–75.

1969⁴ *A magyar népzene*. A példatárt szerkesztette Vargyas Lajos. [1952¹–2003¹⁵] Budapest: Zeneműkiadó

1971 *Folk Music of Hungary*. Enlarged ed. rev. by L. Vargyas. Budapest: Corvina

1975² *Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I–II*. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc. Budapest: Zeneműkiadó [1964¹, 1982³.]

1989a *Visszatekintés III. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc. Budapest: Zeneműkiadó

1989b *Közélet, vallomások, zeneélet*. Kodály Zoltán hátrahagyott írásai 1. A kötet anyagát válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte Vargyas Lajos. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó

1993 *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers*. Kodály Zoltán hátrahagyott írásai, 2. A kötet anyagát válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte Vargyas Lajos. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó

³⁰ Vargyas 1986. In Vargyas 1999: 119.

A MAGYAR NÉPZENE TÁRA

- 1992 *A Magyar Népzene Tára VIII/A,B. Népdaltípusok 3.* Alapította Bartók Béla és Kodály Zoltán. Sajtó alá rendezte Vargyas Lajos. Budapest: Akadémiai Kiadó – Balassi Kiadó

MAGYARORSZÁG ZENETÖRTÉNETE I.

- 1988 Szerkesztő Rajeczky Benjamin. Budapest: Akadémiai Kiadó

MÓSER Zoltán

- 1988 Példák és példatárak. *Új forrás.* (20) 4. sz. 46–61.

OLSVAI Imre

- 1998–1999 Vargyas Lajos népzenei példatárai. *Magyar zene* (37) 3. sz. 271–274.

SÁROSI Bálint

- 1973 *Zenei anyanyelvünk.* Budapest: Gondolat Kiadó [2003²; angolul: *Folk Music. Hungarian Musical Idiom.* 1986; németül: *Volksmusik. Das ungarische Erbe.* 1990.]

SEBŐ Ferenc

- 2004 Az MTA Népzene kutató Csoportjának szerepe a Táncházmozgalmak kialakulásában. In Andrásfalvy Bertalan – Domokos Mária – Nagy Ilona (szerk.): *Az idő rostájában.* Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára. II. 27–36.

VARGYAS Lajos

- 1953 Ugor réteg a magyar népzeneben. In *Kodály-émlékkönyv.* Zenetudományi tanulmányok, 611–657. Szerkesztette Szabolcsi Bence – Bartha Dénes. Budapest: Akadémiai Kiadó [In *Keleti hagyomány 2.* 1999, 121–166.]
- 1974 A népdal helye közművelődésünkben. *Tiszatáj* (28) 9. sz. 46–51.
- 1976 *A magyar népballada és Európa I–II.* Budapest: Zeneműkiadó
- 1980 A magyar zene őstörténete I–II. *Ethnographia* XCI. 1–34; 192–236.
- 1981 *A magyarság népzeneje.* Budapest: Zeneműkiadó
- 1983a Kodály, a nemzeti génusz. *Ethnographia* XCIV. 4. 521–529. [In *Keleti hagyomány – nyugati kultúra I.* 1984, 375–389.]
- 1983b Kodály, a tudós és tudós-nevelő. *Magyar Nyelv* (79) 3. sz. 265–275. [In *Keleti hagyomány I.* 1984, 355–374.]
- 1983c *Hungarian Ballads and the European Ballad Tradition I–II.* Budapest: Akadémiai Kiadó
- 1984 *Keleti hagyomány – nyugati kultúra.* [1.] Tanulmányok. Budapest: Szépirodalmi Kiadó
- 1986 Nemzeti kultúra – világkultúra. Vargyas Lajossal beszélget Ittész Mihály. *Forrás.* [In *Keleti hagyomány – nyugati kultúra 2.* 1999, 108–119.]
- 1993 *Kerítésen kívül.* Emlékek életemből. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó
- 1994 *Magyar vers – magyar nyelv.* Verstani tanulmány Kodály Zoltán bejegyzéseivel. Budapest: Kráter Kiadó
- 1999 *Keleti hagyomány – Nyugati kultúra.* [2.] Néprajzi, zenei, irodalmi tanulmányok második gyűjteménye. Budapest: Püski Kiadó
- 2000 *Egy felvidéki falu zenei világa – Áj, 1940.* Szerk.: Bereczky János. Budapest: Planétás Kiadó
- 2002 *A magyarság népzeneje.* Második, javított kiadás. Szerk.: Paksa Katalin. Budapest: Planétás Kiadó [10 db CD-melléklettel; 1. kiadás 1981. CD-ROM-on 2005.]
- 2005a *Folk Music of the Hungarians.* Ed. by Katalin Paksa and Márta Bajcsay Rudas. Budapest: Akadémiai Kiadó [CD-ROM-melléklettel: Arcanum]
- 2005b *A magyarság népzeneje / Folk Music of the Hungarians.* 1000 kotta, 10 óra hanganyag. 2. jav. kiad. Budapest: Arcanum, 2005. [CD-ROM. A 2002-ben megjelent jav. 2. kiadás magyar / angol szövege és hanganyaga.]

Katalin Paksa

VARGYAS AND KODÁLY

This study explores the common roots of the motives and aims of *Vargyas* and *Kodály* – disciple and master – besides their multiple ideological and working relations. Their connected and parallel activities encompassed diverse areas from scientific research to general education and public life.

Vargyas received the topic of his dissertation from *Zoltán Kodály* (1940). In 1952, he compiled a sample collection for *Kodály's* study, *Hungarian Folk Music*, which has thus become a book referred to as the "*Kodály-Vargyas*" ever since. He was also entrusted with the task of editing the English version of *Kodály's* study. As the director of the Folk Music Research Group of the Hungarian Academy of Sciences (1970–1973) he also based his work on the legacy of *Kodály*. He contributed to the *Complete Collection of Hungarian Folk Songs* initiated by *Bartók* and *Kodály* by editing one of the volumes (1992). His prehistoric research on the one hand developed *Kodály's* comparative findings, on the other hand cleared novel paths. The titles of two volumes of his studies epitomize *Kodály's* dual point of view: Eastern tradition – Western culture. He traced motifs of eastern heroic songs in the genre of the ballad and discovered the western origins of the Hungarian medieval ballads, which he attributed to the mediation of French-Walloon settlers (*Hungarian Ballads and the European Ballad Traditions*). After *Bartók* and *Kodály*, he also wrote his synthesis of Hungarian folk music (*Folk Music of the Hungarians*). After *Kodály's* death he devoted several pieces of writing to the appraisal of his master's work and, by editing *Kodály's* posthumous autobiographic papers, he contributed to the exploration of the unknown aspects of the oeuvre.

During World War II, *Vargyas* gave shelter to the persecuted in his home, and after the war he spoke up in defense of the innocent in the screening committee of the Music Academy. Later, during the *Kádár* era, he kept in touch with the circles of the growing dissident movement. His behavior is comparable – at a different level – to that of *Kodály*, who saved people during the *Rákosi* era and the period of retaliations after 1956, and raised his voice against the injustices.

Kodály considered folk songs as something "vitally alive, not one of the dead relics of history." For *Vargyas*, the folk song was not only the subject-matter of his intellectual interest but also a collective work of art that "will preserve its value long after the demise of the way of life that brought it into existence." For this reason, he made a special point of supporting various forms of the social utilization of the folk song and hailed the nascent folk-music revival movements.